

Точиліна І. В.,

аспірантка Науково-дослідного фінансового інституту
Академії фінансового управління
Міністерства фінансів України

ВИКОРИСТАННЯ ПОДАТКОВИХ ПІЛЬГ ДЛЯ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ

Узагальнено досвід регулювання інноваційної діяльності, а саме стимулювання досліджень і розробок за допомогою податкових пільг у деяких країнах – членах ЄС, Сполучених Штатах Америки, Російській Федерації тощо; викладено рекомендації щодо відновлення практики пільгового оподаткування інноваційної діяльності в Україні.

Ключові слова: інноваційна діяльність, стимулювання досліджень і розробок, податкові пільги, податкове стимулювання.

Поняття інноваційної політики, тобто стимулювання економічного зростання та конкурентоспроможності промисловості шляхом створення сприятливих умов для інноваційної діяльності, увійшло до наукового вжитку в 90-х роках ХХ ст. Проте різноманітні заходи, спрямовані на активізацію інноваційної діяльності, застосовувались і раніше, переважно в рамках політики у сфері промисловості й науки. У 1980-х роках одним з основних завдань для урядів країн Європи було визначення напрямків розвитку науки і технологій. Нині роль уряду змінилася й значною мірою полягає у стимулюванні інноваційної діяльності¹. Інноваційна діяльність тісно пов'язана з поняттям науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), які, хоч і не є єдиним джерелом інновації, проте складають важливий елемент інноваційної системи. Збільшення витрат на НДДКР до 3 % ВВП до 2010 р. стало одним із ключових елементів стратегії розвитку країн ЄС².

У пропонованій статті розглядається досвід державного регулювання інноваційної діяльності, а саме стимулювання досліджень і розробок (R&D) за допомогою податкових важелів у країнах Європейського Союзу, Сполучених Штатах Америки та Російській Федерації. Мета дослідження – вибір серед широкого арсеналу механізмів, напрацьованих світовою практикою у сфері податкового стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств, таких механізмів, які б були орієнтирами для розробки пропозицій до системи заходів стимулювання інноваційної діяльності в Україні.

¹ Об инновационном опыте зарубежных стран в обеспечении качества высшего образования и интернационализации учебного процесса [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.msu.ru/innovation/nmo/inno2.rtf.

² European Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/invest-in-research/policy/tax_incentives_en.htm.

Стимулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом прямого бюджетного фінансування та за допомогою непрямих методів, а саме через використання податкової та амортизаційної політики. Розгляду цих питань, а також питань розвитку податкової системи і системи податкових пільг присвячено праці вітчизняних учених – В. М. Мельника, С. В. Онишко, А. М. Соколовської, І. О. Луніної, російських науковців – І. В. Караваєвої, А. С. Кулагіна, Л. І. Леонтьєва, Н. Шелюбської та ін. Зарубіжний досвід стимулювання досліджень і розробок вивчався також на основі матеріалів Європейської комісії.

Податкове стимулювання наукових досліджень в ЄС. У 1998 р. Європейська комісія ініціювала програму виявлення і поширення найбільш успішної інноваційної практики в країнах ЄС. Основну увагу було зосереджено на питаннях фінансування нововведень, підтримки нового (start-up) інноваційного бізнесу, підвищення ефективності стимулювання R&D та охорони інтелектуальної власності³. Відправною точкою слугувала теза про те, що добре сплановане податкове стимулювання передбачає підтримку інвестування в НДР та інновації простим і більш передбачуваним шляхом, ніж субсидування.

З 2004 р. ряд країн ЄС запровадили нові податкові стимули або істотно поліпшено вже існуючі для стимулювання інвестицій у дослідження і розробки. На сьогодні вони становлять значну частину від загальних державних зусиль з підтримки НДДКР у країнах – членах ЄС.

Засоби податкового стимулювання розробляються й реалізуються урядами окремих країн ЄС, і тому залежать від особливостей розвитку кожної країни. Як наслідок, європейський фінансовий ландшафт є фрагментарним, занадто складним та іноді вибіркоким щодо іноземних організацій і закордонних багатонаціональних партнерів у галузі НДР.

Виявлення і поширення передового досвіду в рамках ЄС дало змогу підвищити ефективність податкового стимулювання і забезпечити його відповідність законодавству країн за такими загальними напрямками:

- транскордонні зовнішні дослідження;
- експансія молодих дослідницьких фірм, яка зазвичай пов'язана з експансією транснаціональною;
- синхронізація національної підтримки великих європейських науково-дослідних проектів.

З цією метою було створено спеціальну комісію і розроблено загальні правила більш ефективного, стабільного й узгодженого використання податкових пільг у країнах ЄС. У зв'язку з необхідністю поліпшення оцінки податкового стимулювання НДР у складі комісії було створено окрему робочу групу. Її ключове завдання полягало у досягненні узгодженості між методиками, які використовуються для оцінки ефективності податкового

---

³ Шелюбская Н. Косвенные методы государственного стимулирования инноваций: опыт Западной Европы / Н. Шелюбская [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rusref.nm.ru/indexpub81.htm>.

стимулювання досліджень і розробок у різних країнах, з метою спрощення порівняння результатів досліджень, проведених країнами – членами ЄС⁴.

Поєднуючи колективну та індивідуальну роботу, експертною групою було виконано такі три головних завдання:

1. Узагальнено оцінки податкових пільг для НДР, які надаються в окремих країнах, включаючи відповідні оцінки в Канаді, Франції, Нідерландах, Великобританії, розкрито доцільність використаних методологій оцінки та головні напрямки їх удосконалення.
2. Визначено ключові напрямки вдосконалення методології оцінок і представлено їх для обговорення на семінари, організовані комісією.
3. Здійснено порівняння використаних методологій з нормами, встановленими документом комісії “Практичне керівництво для планування, виконання і оцінки податкових пільг для НДР”, та висновком експертної групи CREST⁵, впроваджено додаткові інструкції для підготовки і проведення оцінювання ефективності пільгового стимулювання НДР різних тематичних напрямків.

Відповідно до першого і другого завдань експертна група опублікувала 12 досліджень з питань оцінки програм податкового стимулювання НДР у таких країнах, як Австралія, Канада, Франція, Нідерланди, Норвегія та Великобританія. Так, у грудні 2003 р. Центром міжнародної економіки в Канберрі за підтримки уряду Австралії було оприлюднено першу узагальнену офіційну оцінку податкових пільг для компаній, які здійснюють наукові дослідження і розробки. Цією незалежною оцінкою визнано, що податкові пільги сприяють зростанню обсягів виконаних НДР на рівні 50–90 %.

Податкові знижки є частиною діючої програми і головним інструментом австралійського уряду у стимулюванні до нарощування обсягів досліджень і розробок у промисловості. Компанії, які займаються науковими дослідженнями в Австралії, можуть скористатись елементами програми податкових знижок у таких варіантах:

- податкова знижка в розмірі до 125 % витрат на НДР;
- відшкодування податку на прибуток для компаній з оборотом до 5 млн дол. і груповими витратами до 1 млн дол. на рік;
- зростаюча податкова пільга для тих компаній, які збільшили свої витрати на НДР у поточному році понад середній рівень за три попередні роки (дає право вирахувати з оподаткованого доходу суму коштів, що дорівнює 175 % середньорічних витрат на НДР).

Компанії, що отримують пільги, перебувають під наглядом урядового спостережного комітету, який кожні три роки оприлюднює офіційну оцін-

⁴ Результати цього дослідження викладено у заключному звіті “Порівняння практики оцінювання податкового стимулювання НДР”, який було оприлюднено Європейською комісією в Брюсселі 31 жовтня 2008 р.

⁵ Комітет наукових і технічних досліджень Європейського Союзу – консультативний орган, функція якого – допомагати Раді Європи та Єврокомісії реалізовувати політику у сфері досліджень і розробок.

ку результативності програми. За оцінкою комітету, у 2006 р. було встановлено, що:

- внаслідок застосування зростаючої податкової пільги (175 % Premium) витрати на НДР зросли в середньому на 379 млн дол. на рік⁶;
- відшкодування податку (Tax Offset) є ефективним інструментом спрощення заснування малих фірм – за рік було створено близько 1000 нових фірм, що спричинило додаткові витрати на НДР обсягом 310 млн дол. за рік. Відповідно до даних Австралійського департаменту податків, виплата таких відшкодувань коштує уряду в середньому 55 млн дол. за рік⁷.

Відповідальність за розроблення і координацію національної інноваційної політики Норвегії покладено на урядовий комітет з інновацій. Збільшення державних витрат на НДДКР до рівня ОЕСР (у % до ВВП), комерціалізація результатів наукових досліджень, удосконалення якості науки і освіти – основні завдання, які ставили перед собою норвезькі політики. Для досягнення мети було створено Фонд науки і досліджень, а також представлено схему зниження податків FUNN (Forsking og Utvikling i et Nyskapeende Neringstiv⁸) на основі звіту комісії Nørvik. Завданням комісії було визначення механізмів стимулювання приватних інвестицій в науку і дослідження. Рекомендації комісії полягали в тому, що компанії, які інвестують у певні види R&D, отримуватимуть фінансову компенсацію від держави або у формі податкових кредитів, або у формі прямої державної підтримки. Було обрано другий варіант, за яким державна підтримка надавалася компаніям, які купували і замовляли R&D в університетах, коледжах і дослідницьких інститутах. Проте в 2002 р. механізм було замінено схемою SkatteFUNN, яка пропонує компаніям податкові пільги за умови інвестування в дослідження і розробки⁹. Оцінка підтримки R&D за схемою SkatteFUNN була виконана у 2007 р. на замовлення уряду Норвегії (таблиця).

Усі країни ОЕСР мають урядові схеми, спрямовані на стимулювання промислових R&D¹⁰. Норвегія станом на 2007 р. була єдиною країною Північної Європи, яка використовувала податкову систему для стимулювання R&D.

---

⁶ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.innovation.gov.au/ProgramsandServices/RDTaxConcession>.

⁷ Comparing Practices in R&D: Tax Incentives Evaluation : Final Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/rd_tax_incentives_expert_group_report2008_rtd_final1.pdf.

⁸ З норвезької – “дослідження і розробки для інноваційного бізнесу”.

⁹ Об инновационном опыте зарубежных стран в обеспечении качества высшего образования и интернационализации учебного процесса в Норвегии [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.msu.ru/innovation/nmo/inno2.rtf.

¹⁰ Найбільш поширеними схемами в ЄС є ті, що пов’язані з витратною частиною бюджетів державного сектора, але багато країн (у тому числі близько 20 країн ОЕСР) уже вирішили застосовувати податкові системи з метою збільшення частки R&D. Податкові стимули R&D у розвинутих країнах змінюються залежно від того, як вони структуровані або яке поставлене завдання щодо їх впливу на державні бюджети (public budgetes) та від їх ефективності у процесі стимулювання інновацій.

**Податкові знижки за схемою SkatteFUNN для підприємств Норвегії,
що виконували НДР, млн норв. крон**

Суми пільг	2002	2003	2004	2005	2006
Загальна податкова знижка,	690	1274	1388	1220	1126
у тому числі готівкові виплати	568	991	1055	908	824
Загальна сума податку на прибуток для фірм, що отримували знижку	164	2743	4960	4055	4648
Співвідношення: виплачена знижка/загальна знижка, %	82	78	76	74	73
Співвідношення: знижка/нарахований податок, %	421	46	28	30	24

Джерело: Evaluation of the SkatteFUNN Tax Credit to Support R&D [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ssb.no/skattefunn/rapp_200802_en.pdf.

У 2007 р. було оприлюднено оцінку впливу податкових кредитів для НДР у Франції, підготовлену Міністерством вищої освіти і досліджень. Оцінка відбиває головний показник – темпи росту приватного фінансування НДР:

$$\text{Приватне фінансування} = \text{витрати на НДР} - \text{субсидії} - \\ - \text{податкові кредити на НДР.}$$

Негативний результат означає, що податкове стимулювання доцільніше замінити приватними коштами, нульовий результат – що податкове стимулювання потрібно поєднувати з приватним фінансуванням, позитивний результат – що податкові кредити сприятимуть збільшенню приватного фінансування. Період аналізу – 1993–2003 рр., протягом якого податковий кредит дорівнював 50 % приросту НДР за середнім значенням трьох попередніх років.

Податкове стимулювання досліджень у Канаді. Промислові компанії в цій країні мають право зменшувати податок на прибуток у розмірі від 7 до 20 % інвестицій у передову техніку та технологію. Офіційна оцінка федеральних податкових кредитів на наукові дослідження та експериментальні розробки в Канаді була виконана у 2007 р. Міністерством фінансів. Дослідження ґрунтується на аналізі оцінок користувачами вартості науково-дослідного капіталу, можливої вартості залучення державних коштів та адміністративних витрат на основі наявних академічних та офіційних урядових оцінок.

У процесі дослідження було виявлено, що федеральний податковий кредит на НДР створює чисті економічні вигоди для канадської економіки від 11 центів на один долар субсидій. Оскільки економічні вигоди залежать і від зовнішніх ефектів, розміри останніх впливають на масштаби прибутків.

Податкове стимулювання досліджень і розробок у Сполучених Штатах Америки. Інструменти податкової політики США включають пряме фінансування та непряме стимулювання, таке як звільнення від сплати податків. Податкове стимулювання і пряме фінансування – це федеральні витрати в межах бюджету. Оцінка податкових витрат, що є результатом податкових кредитів на дослідження та експерименти (R&E), здійснюється адміністративно-бюджетним управлінням при президентові Сполучених Штатів Америки.

Податкові звільнення можуть мати форму зменшення ставки податку, звільнення від оподаткування та зниження оподатковуваного прибутку чи податкового кредиту (зменшення зобов'язань зі сплати податків). Відповідно до Податкового кодексу Сполучених Штатів Америки, практикуються обидва види стимулів, а саме зниження податку для наукових досліджень і розробок (стаття – внутрішні доходи) та податковий кредит.

Еволюція податкового стимулювання у США варта уваги з погляду розуміння процесу його становлення не тільки для США, а й для інших країн. Федеральні податкові кредити на дослідження та експерименти були запроваджені “Актом про податок для економічного оздоровлення” у 1981 р. Зважаючи на тимчасовий статус (федеральні кредити не видавалися з липня 1995 по червень 1996 р.), Акт періодично поновлюється. Так, у 2006 р. Актом “Про податкові знижки та охорону здоров'я” його дію було продовжено до 31 грудня 2007 р. У 2007 р. адміністрація Дж. Буша запропонувала зробити податкові кредити для R&E постійними.

У межах федеральних кредитів для R&E компанії можуть вираховувати з податку на прибуток до 20 % їхніх витрат на дослідження й експерименти, але тільки для діяльності, яка проводиться у Сполучених Штатах Америки. При цьому для потреб податкового обліку витрати на R&D обмежуються лише експериментальними та лабораторними витратами, спрямованими на розробку або вдосконалення продукції, яка безпосередньо пов'язана зі сферою діяльності конкретного платника податків – того, який хоче взяти кредит. R&E-податковий кредит може використовуватися також для підкласу R&E-витрат, що базуються на додатково встановлених законами вимогах¹¹.

Для більшості компаній основна сума пільг визначалася множенням співвідношення “витрати на R&D до продажу” на середній валовий дохід попередніх чотирьох років. На сьогодні базовий період для співвідношення “витрати на R&D до продажу” встановлений як середнє за 1984–1988 рр. (нещодавно створені фірми виконують розрахунки на основі своїх даних за поточний рік). Таким чином, цю пільгу визначають як зростаючий кредит з фіксованим базовим періодом. Однак на практиці компанії отримують дещо меншу вигоду, ніж передбачена законодавством, оскільки вигоди від кредиту є оподатковуваними. Кредит не оподатковувався лише у 1981–

---

¹¹ Science and Engineering Indicators 2008 – NSF [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nsf.gov/statistics/seind08>.

1988 рр., а в 1989 р. оподатковувався на 50 %, з 1990 р. — повністю оподатковується.

Альтернативний податковий кредит став доступним з 1996 р. відповідно до Акта “Про захист малого бізнесу”. Закон, введений в дію у грудні 2006 р., не тільки розширив сферу застосування дослідницьких кредитів на два роки: ретроактивно, тобто зі зворотною силою на 2006-й, 2007-й, — а й збільшив ставку для кредитування у 2007 р. Крім того, з 2007 р. було впроваджено новий, спрощений альтернативний кредит. Водночас компанії могли обирати тільки один з видів кредиту на постійній основі, якщо Податкове управління не дозволить його змінити.

Податкове стимулювання науково-дослідної діяльності, що забезпечується урядом Сполучених Штатів Америки, з найбільш щедрого в світі наприкінці 1980-х років змістилося до 17-го місця серед 30 країн ОЕСР у 2004 р. Тепер багато країн забезпечують значно більші податкові стимули для досліджень, ніж Сполучені Штати Америки. Серед країн, що практикують податкове стимулювання досліджень і розробок, США не є світовим лідером, оскільки країна не забезпечує більших пільг (стимулів), ніж, наприклад, сусідні Канада і Мексика, де для малих підприємств пільги більші в чотири рази. Податкові кредити в США були поступово знижені як в абсолютному значенні, так і щодо пільг в інших країнах, частково через зміни, внесені Конгресом (введення альтернативного спрощеного кредиту). Фактично до запровадження у 2006 р. альтернативного (спрощеного) кредиту пільгові кредити були приблизно вдвічі більшими, ніж на початку 80-х років. Щодо США режим інвестування НДР у деяких європейських країнах здається доволі щедрим. У 1998–2003 рр. інвестиції американського бізнесу в НДР зростали вдвічі швидше в закордонні філії, ніж у внутрішні фірми (56 проти 26 %). Частка корпоративних витрат на НДР у ВВП США знизилася з 1,87 % у 2000 р. до 1,67 % у 2003 р., тоді як у Європі вони зросли до 3 %, а в Японії — до 9 %. Податкові пільги на НДР у Європі та Японії є одним з важливих факторів їх інноваційного розвитку¹².

Механізм податкового регулювання інновацій в Російській Федерації. Основні форми податкового стимулювання в РФ такі: звільнення від сплати податків, зміна оподаткованої бази, зниження податкових ставок, відстрочка платежів (податковий кредит). На думку експертів, важливе ефективне застосування потенційних можливостей податкового регулювання. Крім того, на завершальній стадії інноваційного циклу використовується регулювання амортизаційних відрахувань. Зміна умов амортизації спричиняє зменшення чи збільшення строків покриття витрат на реконструкцію і технічне переозброєння виробництва¹³.

¹² Benchmarking Foreign Innovation / posted by S. Ezell. — 2009. — Jan. 12 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.scienceprogress.org/2009/01/benchmarking-foreign-innovation>.

¹³ Янковский К. Организация инвестиционной и инновационной деятельности / К. Янковский, И. Мухарь [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://eur.ru/Documents/2003-08-18/16B3A.asp>.

З 1 грудня 2008 р. почав діяти Федеральний закон “О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации в части формирования благоприятных налоговых условий для финансирования инновационной деятельности” від 19.07.2007 № 195-ФЗ. Цим Законом було звільнено від ПДВ низку операцій передачі виняткових прав і прав на використання окремих результатів інтелектуальної діяльності, пов’язаної з виконанням НДДКР; збільшено коефіцієнт амортизації основних засобів, що застосовуються для проведення науково-технічної діяльності; витрати на НДДКР та патентування додано до переліку витрат, що враховуються за спрощеною схемою оподаткування. Оскільки цей Закон спрямований на формування сприятливих податкових умов для фінансування інноваційної діяльності, то було започатковано моніторинг і аналіз економічної ефективності його стимулюючих норм¹⁴. Серед найбільш істотних положень цього Закону, покликаного сприяти розвитку інноваційних виробництв і більш активному впровадженню нових технологій, доцільно виокремити такі: звільнення від оподаткування ПДВ реалізації виняткових прав на такі об’єкти інтелектуальної власності, як винахід, корисна модель, промисловий зразок, програми для ЕОМ, бази даних, таємниці виробництва (ноу-хау), топологію інтегральних мікросхем; звільнення від ПДВ також окремих робіт з НДДКР, пов’язаних з розробкою і впровадженням інноваційних технологій; врахування в складі витрат за спрощеною схемою оподаткування витрат на НДДКР; можливість придбання виняткових прав на винаходи; платникам податків надається право застосовувати до основної норми амортизації спеціальний коефіцієнт щодо основних засобів, які використовуються лише для проведення науково-технічної діяльності. Крім того, існує низка додаткових норм, які виконують допоміжну функцію для активнішого стимулювання інноваційної діяльності. Це, по-перше, звільнення від оподаткування ПДВ операцій передачі (придбання) прав кредитора за зобов’язаннями, що випливають із договорів про надання позик у грошовій формі та/або кредитних договорів, а також виконання позичальником зобов’язань перед новим кредитором з вихідного договору, що лежить в основі угоди передачі. По-друге, звільнення від оподаткування податком на прибуток підприємств доходів у вигляді засобів, отриманих із Російського фонду фундаментальних досліджень, Російського фонду технологічного розвитку, Російського гуманітарного наукового фонду, Фонду сприяння розвитку малих форм підприємств у науково-технічній сфері, Федерального фонду виробничих інновацій. І, нарешті, збільшення нормативу відрахувань на формування Російського фонду технологічного розвитку, а також галузевих і міжгалузевих фондів фінансування науково-дослідних і

---

¹⁴ З огляду на те, що після набуття чинності закону минуло дуже мало часу, статистичні дані про зміну рівня податкового навантаження на інноваційну діяльність ще не накопичилися. Однак уже зараз російські дослідники починають говорити про низьку ефективність зазначених пільг (див. : *Васильев С.* *Налоги должны стимулировать инновации* / С. Васильев [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ippnou.ru/article.php?idarticle=005251>.

дослідно-конструкторських робіт, зареєстрованих у порядку, передбаченому Федеральним законом “Про науку і державну науково-технічну політику” до 1,5 % доходів (валової виручки) платника податку¹⁵.

Податкове стимулювання інновацій в Україні та напрямки його удосконалення. Механізми пільгового оподаткування та підтримки суб’єктів інноваційної діяльності, які були передбачені початковою редакцією Закону України “Про інноваційну діяльність” (2002 р.) так і не були введені в дію, оскільки блокувалися (їхня дія призупинялася) законами про державний бюджет на відповідний рік, а у 2005 р. Законом України “Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2005 рік” та деяких інших законодавчих актів України” від 25.03.2005 №2505-IV¹⁶ взагалі були вилучені із Закону. Водночас п. 7.14 ст. 7 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” (редакція 1997 р.)¹⁷ були передбачені особливості оподаткування діяльності інноваційних центрів, внесених до державного реєстру, зокрема, прибуток від реалізації інноваційного продукту, заявленого під час реєстрації в інноваційних центрах, оподатковувався у половинному розмірі, при цьому зазначена пільга діяла лише перші три роки після державної реєстрації продукції як інноваційної. Відповідні норми про пільги у 2004 р. були вилучені із зазначеного Закону¹⁸.

Чи не єдиним на сьогодні реально діючим механізмом здійснення інноваційної діяльності в Україні залишаються технологічні парки¹⁹, які користуються системою пільг, передбачених Законом України “Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків” (1999 р.). Недосконалість вітчизняної системи пільг призвела до того, що в умовах економічної нестабільності була застосована практика повного скасування пільг (у 2005 р.). Вона засвідчила, що без пільг існуюча модель технологічних парків працювати не може. Тому в 2006 р. пільги було відновлено, хоча й змінено механізм їх надання. Це було зроблено в тому числі для того, щоб мінімізувати можливості економічних зловживань.

Разом з тим, за оцінками експертів, у 2000–2007 рр. бюджетний баланс діяльності технопарків (різниця між відрахуваннями до бюджету і всіма видами держпідтримки) складав +425 млн грн (відрахування до бюджету –

¹⁵ Налоговый кодекс Российской Федерации (часть вторая) от 05.08.2000 № 117-ФЗ.

¹⁶ Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2005 рік” та деяких інших законодавчих актів України : закон України від 25.03.2005 № 2505-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

¹⁷ Про внесення змін до Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” : закон України від 22.05.1997 № 283/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

¹⁸ Тулуш Л. Д. Податкові важелі та механізми стимулювання інновацій / Л. Д. Тулуш // *Фінанси України*. – № 4. – 2006. – С. 62–70.

¹⁹ Слід зазначити, що податкові пільги у вітчизняній практиці надаються не технологічному парку, а конкретному інноваційному проекту, який проходить ретельну державну експертизу, тому отримати шанс на реалізацію свого винаходу в межах технопарку досліднику буває досить складно.

906 млн грн, усі види держпідтримки – 480 млн грн)²⁰. Для порівняння: у Норвегії податкова знижка для підприємств, що виконували НДР у 2006 р., становила 1126 млн норв. крон, це 24 % суми нарахованого для них податку (див. таблицю); загальна сума податкових пільг, яку отримали підприємства, що вкладали кошти у дослідження і розробки в Австралії, протягом 2001–2004 рр. зростала й у 2003/2004 фінансовому році складала 6936 млн дол. США²¹.

Як зазначалося, збільшення питомої ваги пільг, спрямованих на розширення інноваційної та інвестиційної діяльності, є загальносвітовою тенденцією, тому в Україні варто відновити на більш досконалішій основі надання податкових пільг суб'єктам науково-технічної та інноваційної діяльності. Із широкого арсеналу заходів, напрацьованих світовою практикою, необхідно вибрати найбільш адекватні теперішній ситуації і вітчизняній специфіці. У той же час розглянуті приклади Австралії, Канади, Франції, Норвегії, США тощо свідчать, що не існує єдиного готового рішення для вибору механізмів пільгового оподаткування. Тому зарубіжний досвід повинен бути тільки орієнтиром для розробки власної системи заходів стимулювання інноваційної діяльності. Одним із таких заходів може бути надання виробникам інноваційної продукції права на зменшення оподаткованого прибутку на суму витрат підприємства, здійснених у звітному періоді, на виконання інноваційних та науково-технічних робіт. Механізми пільгового оподаткування інноваційної діяльності мають бути прямо передбачені Законом України “Про оподаткування прибутку підприємств”, тобто безпосередньо у податковому законодавстві, а не у законодавстві, яке регулює інноваційну діяльність. Крім того, доцільним є впровадження системи моніторингу дослідження та оцінки можливих позитивних і негативних ефектів від запровадження такої податкової пільги.

---

²⁰ Див. : *Мазур О. А.* Технологічні парки України: стан та проблеми / О. А. Мазур [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.in.gov.ua/files/content/mazur_techpark1131.pdf.

²¹ *New Elements of the R&D: Tax Concession : Evaluation Report.* – June, 2007. – P. 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.innovation.gov.au/Programsand-services/RDTaxConcession/Documents/R_and_D_Tax%20_Concession_New_Elements_Evaluation_Report20070710172830.pdf.